

संशोधन कार्य करतांना घ्यावयाची दक्षता

डॉ. चित्ते एच. डी.

म.वि.प्र.समाजाचे,

शिक्षणाशास्त्र महाविद्यालय,

नाशिक (एम. एड विभाग)

संशोधकांनी संशोधन कार्य करतांना प्रामुख्याने पुढील दक्षता घेणे गरजेचे आहे.

1) संशोधन शीर्षक योग्य मांडणी :-

संशोधन शीर्षकाची योग्य व अचूक मांडणी अपेक्षित आहे. मुळात ज्या विषयावर काम करत आहे, त्या विषयाचे याआधी काम झालेले आहे का ? याची खात्री करणे गरजेचे आहे. त्याकरिता संबंधित संशोधनाच्या आढाव्याची आवश्यकता आहे.

संशोधनाचा आढावा घेतल्यामुळे संशोधनाची पुनरावृत्ती टाळता येते. त्यामुळे आपण करत असलेले संशोधन कार्य Original असणे आवश्यक आहे.

2) उद्दिष्टांची योग्य मांडणी :-

संशोधकांनी संशोधन शीर्षक आणि संशोधन प्रश्न विचारात घेवून उद्दिष्टांची मांडणी करावी. जे साध्य करावयाचे आहे, ते उद्दिष्टांमधून साध्य होते का ? हे बघणे सर्वात महत्त्वाचे आहे.

3) परिकल्पनांची योग्य मांडणी :-

संशोधकांनी परिकल्पनांची योग्य मांडणी करणे गरजेचे आहे. संशोधन परिकल्पना आणि शून्य परिकल्पना मांडाव्यात. Syntax of the hypothesis should be proper.

4) जनसंख्या व नमुना निवड :-

ज्या घटकांकडून माहिती मिळवायची आहे, ते घटक बरोबर नमुन्यात येत आहेत का ? नमुना जनसंख्येतून घेतांना संभाव्यता की असंभाव्यता नमुना निवड, याबाबत योग्य निर्णय घ्यावा.

5) योग्य अभिकल्पाची निवड :-

प्रायोगिक पद्धती जर असेल तर संशोधकाने एकल गट अभिकल्प की समान गट अभिकल्प यासंदर्भात योग्य निर्णय घ्यावा.

6) योग्य साधन निर्मिती :-

ज्या साधनांद्वारे माहिती संकलित करणार आहोत, त्या साधनातून जी माहिती मिळवायची ती माहिती मिळते का ? याबाबतचा विचार करावा.

7) योग्यप्रकारे विश्लेषण :-

योग्य संख्याशास्त्रीय साधनांद्वारे संकलित केलेल्या माहितीचे विश्लेषण करावे.

8) संदर्भ नोंदणी :-

संशोधन कार्य करतांना जे जे संदर्भ घेतले त्या त्या संदर्भाची लगेचच नोंद करावी.

9) उद्दिष्टनिहाय निष्कर्षाची मांडणी :-

संशोधकांनी सुरवातीला जे जे संशोधन प्रश्न निश्चित केले होते, त्यांची उत्तरे मिळाली का ? याचा विचार करावा. योग्य प्रकारे उद्दिष्टनिहाय निष्कर्षाची मांडणी करावी.

10) संदर्भ नोंदणी APA पद्धतीने :-

प्रत्येक प्रकरणाच्या शेवटी जे जे संदर्भ घेतलेले आहे त्याची APA Style ने नोंद करावी. जरी प्रत्येक प्रकरणाला संदर्भ दिले तरी शेवटच्या प्रकरणानंतर At a Glance Reference, APA Style ने द्यावे.

11) परिशिष्ट :-

परिशिष्टामध्ये सर्व आवश्यक बाबी जोडाव्यात. संशोधन साधननिर्मिती केल्यानंतर pilot study घेणे आवश्यक आहे. पथदर्शी अभ्यासामुळे साधनातील उणीवा लक्षात येतात त्यामुळे सुधारणा करण्यास वाव मिळतो. प्रामुख्याने, संशोधन कार्यपद्धती या प्रकरणात उद्दिष्टनिहाय संशोधन पद्धती व साधन तक्ता मांडावा.

उपरोक्त नमूद केलेल्या गोष्टींची संशोधन कार्य करतांना काळजी घ्यावी, जेणेकरून संशोधक अचूक संशोधन कार्य करून अचूक संशोधनाची मांडणी करू शकतील.

संदर्भ :-

भिंताडे, वि. रा. शैक्षणिक संशोधन पद्धती, नूतन प्रकाशन, पुणे

मुळे संदिप, शैक्षणिक संशोधनाची ओळख, इन्साईट पब्लिकेशन, नाशिक

मुळे, रा. श. आणि उमाठे, वि. तु., शैक्षणिक संशोधनाची मूलतत्त्वे (1987),

महाराष्ट्र निर्मिती मंडळ, नागपूर

Kothaari C. R., Research Methodology, New Age International Publishers,
New Delhi

Pandya Shefali, 2012 : Research Methodology, Delhi, A.P.H. Publishing
Corporation.